

Symen Deuzeman (Kampen, 1975) is in het dagelijks leven inventarisatiemedewerker bij SOVON. Tussen november en april gaat ook veel van zijn vrije tijd zitten in het volgen van vogels: Klapneksters. "Je raakt makkelijk gebiologeerd door deze vogels", vindt hij. "En we hebben inmiddels ook al een paar mythes kunnen doorprikken."

Wachten op de

Als Symen Deuzeman samen met zijn vaste klapnekstermaat Peter van den Akker bij de vogelkijkhut in de Engbertsdijksvenen komt heeft hij goede hoop. Binnen een mum van tijd ziet hij een Klapnekster in de top van een klein berkje zitten. De vogel is 'lekker actief', vinden de mannen. Regelmatig duikt hij even naar de grond om vervolgens weer in de top van een ander boompje over het gebied te turen. Van den Akker en Deuzeman kiezen drie karakteristieke eikenbomen binnen een straal van een paar honderd meter rond de hut om daar een val bij te zetten. "Ik kom hier regelmatig", vertelt Van den Akker, "en ik weet dat dit favoriete jachtbomen zijn, dus we hebben een goede kans."

Vlak bij deze drie 'kansrijke bomen' komt een gazen kooi met geopende deksel te staan. Onder een dubbele bodem, ook van gaas, wordt een bont gekleurde muis in een tweede kooitje gezet. Als de vogel naar de muis zou vliegen, trapt hij op een hefboompje, het deurtje valt dicht, en hebbes. 'Als', dus. "We vangen sinds 2001 Klapneksters om ze te kleurringen", vertelt Deuzeman, "maar het ideale systeem hebben we nog niet. Deze kooien hebben we van de vliegbasis in Twente. Daar vingen ze op deze manier Torenavalken. We hebben het in het begin ook wel geprobeerd met een bal chatri, zo'n kooi met een muis erin en nylon lassootjes aan de

buitenkant. Dat was niks. Een klapnet met een meelworm als lokaas was het ook niet, en ook een mistnet rond een zichtboom, met een speakertje met geluid erbij werkte niet. Dit is nog het beste systeem tot nu toe. Ik denk dat we gemiddeld één vogel vangen per twee vangdagen."

"Maar we hebben nu echt een goede kans", herhaalt Van den Akker, als de vogel vlak boven een van de kooien in de top van een boompje gaat zitten. "Het zijn echt razend slimme beesten. We hebben een keer kunnen zien hoe een Klapnekster langs de wand de kooi in klauterde, naar de muis ging zitten pikken zonder het hefboompje aan te raken, en langs de wand er ook weer uit klauterde zonder de veer te laten springen. Dat was dus zo'n dag dat we niks vingen. Maar nu ..."

Versgewicht

De Engbertsdijksvenen is een van de schaarse hoogveengebieden in ons land. Het is een gebied van zo'n duizend hectare tussen Vriezenveen en Kloosterhaar, diep in Overijssel. "In goede jaren kunnen hier wel zes Klapneksters overwinteren", weet Van den Akker. "Dit jaar zitten er in ieder geval twee, misschien drie. We denken dat de aantallen overwinterraars vooral samenhangen met de voedselbeschikbaarheid. Als er in november vogels uit het noorden en oosten naar ons toe komen, en er zitten veel muizen en kleine zangvogels, dan is het logisch dat er meer dieren blijven hangen dan in slechte jaren. We hebben geprobeerd dat verband aan te tonen door het 'versgewicht' te schatten van de prooidieren die we in de braakballen vinden. Er lijkt inderdaad een trend richting dikkere prooien in de goede jaren, maar echt hard is dat verband statistisch gesproken nog niet." De vogel bij de kijkhut heeft de eerste uren in ieder geval nog geen zichtbare prooi gevangen. Door de telescoop hebben de mannen al wel gezien dat het een ongeringd en waarschijnlijk eerste winter exemplaar betreft. De motivatie om hem te vangen is daarmee weer een tandje hoger gezet. Maar uiteindelijk kunnen ze weinig anders doen dan wachten en koffiedrinken.

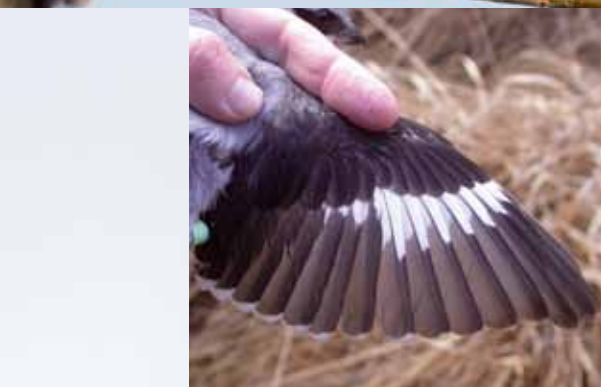

DE

KLEI

slimme slager

Wetenschapjournalist Rob Buitter maakt reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor SOVON NIEUWS verslag van zijn ontmoetingen in het veld.

Witte arm

Sinds 2001 heeft Deuzeman samen met Van den Akker en met Andrea van den Berg, het derde lid van het project 'winter-RAS-Klapekster', zoals het officieel te boek staat op het Vogeltrekstation, ruim veertig vogels gevangen en van een kleurring voorzien. "Na verloop van tijd gingen we rare patronen zien in de witte veren op de arm en de hand van de vogels", vertelt Deuzeman. "Sinds jaar en dag ging iedereen ervan uit dat vrouwtjes minder of geen wit in de armpennen hadden. Die stelling was ooit door de Duitse onderzoeker Schön in de literatuur gekomen en sindsdien schrijft iedereen dat braaf over. Maar toen wij de zoveelste vogel hadden gevangen die veel wit op de vleugels had, maar die op basis van de maten volgens ons toch echt een vrouwtje moest zijn, zijn we naar het Zoologisch museum in Amsterdam gegaan. Cees Roselaar liet ons daar een hele serie balgen zien van Klapeksters. Toen wij die op basis van de theorie van Schön rangschikten naar geslacht, bleek dat voor onze overwinterende vogels niet op te gaan. De geslachten zoals die waterdicht op basis van sectie waren bepaald hielden zich niet aan de meer-of-minder-wit-regel. Er leek wel een trend dat de vogels die uit oostelijker streken kwamen wat meer wit op de vleugel hadden. Ik ga er dus voorlopig van uit dat de wittere vogels de exemplaren zijn uit Polen, Hongarije en Rusland, en dat de donkerder exemplaren uit Scandinavië komen. De theorie van Schön zal mogelijk voor zijn eigen Duitse broedpopulatie wel opgaan. Voor de Noord-Amerikaanse populatie is door DNA-onderzoek bijvoorbeeld aangetoond dat daar mannen en vrouwen zijn te onderscheiden op basis van wit-zwart verdeling op de buitenste staartpennen."

Halverwege de dag komt een vrouw met een loslopende hond roet in het eten gooien. De Klapekster verdwijnt uit het gebied waar de drie kooien staan en gaat aan de overkant van een plas jagen. En met succes. Door de

telescoop zien Deuzeman en Van den Akker enigszins tot hun frustratie dat de vogel al snel een muis te pakken heeft. Binnen de kortste keren zit de prooi in de vork van een struik geklemd en wordt hij met ferme rukken uit elkaar gesloopt. "Nee, subtiel zijn ze niet", beaamt Van den Akker. "Zijn wetenschappelijke naam 'Lanius excubitor' betekent ook 'de wachtende slager'. Ik heb verhalen gehoord van een fotograaf die met een dode muis aan een stuk ijzerdraad een Klapekster probeerde te lokken. Maar als hij in zijn schuilhut even met zijn ogen knipperde kon het gebeuren dat er al een vogel voorbij was gekomen die er met de kop van de muis vandoor was gegaan. Dat moet met behoorlijk efficiënt geweld gepaard gaan!"

Slaapboom

Van den Akker blijkt weinig zitvrees te hebben. "Nu die vogel even geen honger meer heeft kan ik beter even wat slaapbomen gaan opzoeken." Over de kleine veendijkjes die de waterhuishouding in het gebied regelen, struint Van den Akker behendig tussen braamstruiken door. Massa's Berkjes en Eiken laat hij links liggen om bij een Krentenboompje ineens halt te houden. "Dit is een perfecte slaapboom! We hebben ontdekt dat ze in 60% van de gevallen in een Grove Den slapen, 30% in Krentenboompjes en 10% in Wilgjes. Die slaapbomen zijn interessant voor ons omdat je daar de meeste braakballen vindt. Ik heb me hier wel eens suf gezocht naar een slaapboom, waarvan ik wist dat hij er moest zijn. Pas in het vroege voorjaar zag ik ineens de bloesem van een Krentenboompje tussen de struiken oplichten en inderdaad: tientallen braakballen eronder." Dit Krentenboompje mag dan nog zo perfect zijn, de Klapekster heeft hem nog niet ontdekt. Zonder braakballen keert Van den Akker terug naar zijn wachtende maat in de uitkijkhut. Die kan in ieder geval melden dat de vogel weer is teruggekeerd naar de goede kant van het water.

(Lees verder op volgende pagina)